A szfinx és kétszer T. Williams

Az Egyetemi Színpad új bemutatói

A NAGYVILÁG e havi számában Mihályi Gábornak a jelenkori magyar színjátszás néhány problémáját „rivaldafénybe" állító cikke kitér az amatőr színjátszás helyének, szerepének kérdésére is. A cikk szerzője ott és abban látja jelentősnek az amatőr-színpadok, színjátszók feladatait, ahol a hivatásos színházak szerepe végetér, amire ezek a színházak helyzetükből, körülményeikből eredően — nálunk különösképp! — nem vállalkoznak. Vagyis: a studiójelleg bátor és következetes kialakításában, színházakban be nem mutatott, esetleg színpadi megszólaltatásra hivatásos fokon nem alkalmas, de vitatkozó gondolatokban gazdag, problémákban, kérdésfeltevésben újszerű, mai produkciók kiválasztásában és műsorra tűzésében, olyan tiszta rendezői értelmezéssel, oly világos és sallangtalan szerepjátszással, amely teret enged a gondolatoknak, a monológokból és dialógusokból épült gondolatvilágnak, hogy a néző elsősorban ezekre a vitatkozó gondolatokra figyeljen s ne a hivalkodóan hivatásosnak tűnni akaró díszletezésre stb. S ebben a vonatkozásban dicsérettel emlékezik meg M. G. a szegedi egyetemista színjátszók (Szegedi Egyetemi Színpad) tevékenységéről, mint olyanról, amely leginkább megfelel törekvéseiben s megvalósult 'produkcióiban is ennek a koncepciónak.

Nos, annak ellenére, hogy bizonyos — elsősorban a darabválasztással kapcsolatos — fenntartásokat a Pál István vezette Szegedi Egyetemi Színpad második félévi működése sem tudott bennünk feloldani, azt le kell szögezzük: az első félév vitái egészségesen hatottak az együttes tagjaira s ez a hatás örvendetesen szép eredményekre inspirálta a csoportot az elmúlt hónapokban.

Kiemelt aranyfokozat a fesztiválon, szereplés a rádióban, sikeres bemutatók — most már rendszeres jelleggel — az auditóriumban, amelyek a felsőfokú oktatási intézmények ifjúsága mellett fölkeltették már a város színházszerető közönsége rangos érdeklődését is: ezek olyan tények, amelyek igazolják Pál István, Hadobás Mihály, Nagy Zoltán, Csemer Géza és a többiek lelkesedését, ambícióját.

Persze, nem minden vonatkozásban. S az elismerés, az elért eredmények dicsérete mellett hadd mondjuk meg azt is, mivel nem tudunk egyetérteni ebből a kollektív és eredményes igyekezetből.

ÚGY ÉREZZÜK, sokrétűsége ellenére is kapkodó és ötletszerű az együttes darabválasztása. Hiányzik belőle valamiféle koncepciózus következetesség, amely egy logikus sorba tudná fogni a bemutatott művek egymásutániságát. S megismételjük ezzel kapcsolatban azt a javaslatunkat, hogy a következő évadra gondosan kimunkált műsortervet dolgozzon ki a csoport. A műsorterv kialakításában segíthetnének, s ha kérik rá őket, nyilván szívesen segítenek is, az irodalmi tanszékek oktatói.

A kezdeményezés, a vállalkozókedv a művek és szerzőik iránti nagyobb tisztelettel párosulva adhat igazán értékes eredményeket. A rendező alkotómunkája nem a mű és szerzője szándékai ellen kell hogy megvalósuljon, hanem annak szolgálatában a jobb megértés, a mű és a közönség közötti kapcsolat megteremtése érdekében. S ez alapvető dolog, ami kötelességet és felelősséget egyaránt jelent. Szóvá tettük annak idején „A király hajódik" előadásával kapcsolatban a rendezőnek a mű gondolatmenetét, eszmevilágát is 'átrendező' önkényességét. S legutóbb még kirívóbb példa volt erre a rosszul értelmezett rendezői bátorságra az Aristophanes-mű, A felhők Csemer Géza rendezésében látott előadása. Itt ugyanis nem pusztán a kifogásolható alapeszme átközmetikázásáról volt szó, amit esetleg jószándék sugallhatott fentebb, hanem meg nem bocsájtható stilustalanságról. Mert igaz ugyan, hogy a vígjáték eredetileg az antik tragédia egyes részei közti szünetekben, mintegy a hangulatot fölfrissíteni akaró fűszeres, borsos töltelékként meglehetősen alárendelt szerepet játszott s eszközeit is sokszor a drasztikumig elmenő, cirkuszi bohócok bukfencezéseinek és pofozkodásainak kelléktárára emlékeztető helyzetkomikum harsánysága, duhaj hahotát fakasztani akaró igyekezete határozza meg; de Aristophanest sem megérteni, sem megértetni nem lehet ilyen felfogásban. Plane, úgy nem, ha a darab szabadszájúbb részleteinek poénszerű hangsúlyozásához még hozzáadjuk a XX. századi „pesti kabaré" olcsó trükkjeit, nevettetés helyett néha már dühítő allürjeit. (pl. az egyik „felhőleány" unosuntalan megismételt játszadozása a hajával stb.) Mert semmi sem kíván olyan szigorú rendezői önmérsékletet, ökonómiát, mint a látszatra legtöbb szabadságot mutató bohózat, komédia. Csemer, akinek van fantáziája, érzi a rendezői ötletesség lehetőségeit, itt elfeledkezett a fegyelemről. Így aztán Aristophanesből jóformán semmi nem maradt meg bennünk. Amire emlékszünk, az a kitűnő, bár kissé zsúfoltnak és némely elemében funkciótlannak ható díszletezés, az írót és a kifigurázott Szokratészt alakítók tehetséges és igényesebb komédiázása — és az elégedetlenség.

S MÉG EGY ilyen probléma! Alig hiszem, hogy a „színházzá válason" elsősorban azt kellene értsék a Szegedi Egyetemi Színpad tagjai, hogy egy szervezetében, apparátusában és rossz tulajdonságaiban (késve kezdődő előadások, bürokratikus fontoskodás a propagandát illetően s hisztériás reagálás minden bíráló megjegyzésre) egyaránt a hivatásos színházakra és színészekre emlékeztető intézményt hozzanak létre. Ez az amatőr színészi adottságok és anyagi feltételek mellett csak a nevetségessé válást vonhatja maga után s szánalmasan gyermeteg elképzelés volna. Tudjuk, hogy nem ez a valóság! Éppen ezért jó volna, ha teljesen meg tudnák tisztítani alapjában helyes és megbecsülést érdemlő vállalkozásukat ezektől a fölösleges és veszélyes sallangoktól, kellemetlen melléktermékektől is.

papp.

KEREKES László rendezésében három darabot mutatott be május 18-án az Egyetemi Színpad egy esten. Fél éve került először színre Magyarországon Hubay Miklós, A Szfinx című drámája az Auditórium Maximumban, s akkor a kritikák egyöntetűen számon kérték a rendezéstől, hogy nem domborodik ki eléggé a darab alcíme: búcsú a kellékektől. Most voltak kellékek. A fekete trikók után ellenkező végletbe csapott a kosztümözés: színes ruhákban léptek elénk a szereplők. Szfinx —Iokaszte fekete nagyestélyiben ült a szikla csúcsára — de így is csak szimplán és anakronisztikusan egy mai Iokaszte nevű úrihölgyet láttunk, mert az a bolero — fejdísz ide, fejdísz oda — nem tudta elhitetni, hogy most már a félelmetes szörnyeteg áll előttünk. Az Egyetemi Színpad szűkös körülményeit ismerve is, nyugodtan lehetett volna a főszereplő számára valamiféle naturalisztikusan durva mellvértet és merev fejdíszt készíteni.

Pálffy Katalin Iokaszteja ezúttal asszonyibb lett, jobban tudta érzékeltetni a királynő érzelmeinek csapongását, de szfinxi minőségének tudatában nyugodtan lehetne néhol cinikusabb. Nagy Endre, aki jobb Tiréziászt produkált mint elődje, dikciójában, különösen a végső szavaknál — lehetne cikornyátlanabb, de így is jó alakot formált. Szegvári Menyhért Oidipusz-alakítása az antik tragédia felé hajtotta megint a drámát — Dienes Árpád hőse melegebb színekkel rajzolódott.

Ami nem sikerült a szünet előtt, az megsokszorozódva sikerült a szünet után. Tennessee Williams lírai jelenetét Nagy Zoltán és Maurer Adél adták elő. Kerekes rendezése itt részleteiben és egészében jónak mondható: a jelmezektől kezdve minden momentumra kiterjedő figyelemmel építette fel a darabot, melynél — éppen kristályosan csiszolt líraiságánál fogva — egyetlen rossz mozdulat is a kudarcot jelenti. Nagyszerűen sikerült Maurer Adél bemutatkozása, akinek finoman felépített, egyszerű mozgással és mimikával teljes játékára a jövő szempontjából is fel kell figyelnünk. Nagy Zoltán, akit legutóbb Mrozek Tudósaként láttunk, rutinosan, a tőle megszokott karakterteremtő erővel volt méltó párja a „Beszélj mint az eső, hadd hallgassalak" hősnőjének.

KÉT SZEREPLŐRE épült a másik Williams-darab, az Ez a ház bontásra vár című is, melyet — főpróba nélkül — a Művészeti Fesztivál szakmai bemutatójaként már láthattunk. Érezhető volt, hogy a rendező elképzeléseiben is egymás mellé került a két darab, amelyek látszólag ellenpontozzák egymást, de valahol a szerző humanizmusfelfogásának mélyén nagyon is egybeesnek. Azt a lélekre nehezedő magányt, amit a „Beszélj mint az eső, hadd hallgassalak" felnőtt hősnője érez, a másik darab kislányszereplője is átél. A fesztiválon történt bemutatón ez a kezdő mozzanatokban, a mostani előadáson az utolsó percekben vált csak érezhetővé. Szegvári Menyhért közbeszólogató fiúja hiteles és jó mellékszereplő, de csak mellékszereplő. Pálffy Katalinnak kellett volna megteremtenie a darab hangulatát, ami sajnos, csak a végén sikerült, amikor visszafogottabban játszott.

Az előadás azt bizonyította, hogy a rendező Kerekes Lászlónak egységes és jó elképzelései vannak, de ezek csak akkor valósulhatnak meg, ha következetes munkát végez és nem engedi, hogy a szereplők eltérjenek rendezői koncepciójától. Az Egyetemi Színpad idei, utolsó bemutatója egyben Kerekes László búcsúja is, akinek személyében az egyetemisták egyik legjobb rendezőjüket és színjátszójukat vesztik el. Ionesco A király halódik-jának Orvos-a, Dürrenmatt Defektjének Védője, a Piotr Ohey mártíromságának Protokollfőnöke, aki rendezői munkájában a „Beszélj mint az eső, hadd hallgassalak" előadásával nyújtotta a legjobbat, az államvizsgákkal befejezi egyetemista pályafutását.

A Tanárképző Főiskola ballagásán egy fejjel magasodott ki a tömegből Nagy Zoltán, és juttatta eszünkbe, hogy ő is itthagyja Szegedet, az Egyetemi Színpadot, amelynek idén több produkcióban volt a főszereplője: emlékezzünk csak Beranger királyra, Alfredo Trapsra, a Tudósra, sok élményt nyújtó szavalatra és az utolsó szép alakítására a Williams-műben.

Veress Miklós

Maurer Adél, a Szegedi Egyetemi Színpad tehetséges új tagja, T. Williams „Beszélj, mint az eső, hadd hallgassalak . . ." című dialógusában.

A szobrok költészete

Tóth Sándor szobrászművész képcsarnoki kiállításának egyik szép kisplasztikai kompozíciója. A fiatal szegedi művész kiállítása nagy sikert aratott.

IKREK

A fiatal szobrászművész, Tóth Sándor második önálló kiállítását rendezte meg a Képzőművészeti Alap szegedi képcsarnokában. Két évvel ezelőtt — miután a Képzőművészeti Főiskola elvégzését követően Szegedre költözött — mutatkozott be Hódmezővásárhelyen, majd Szegeden is, első önálló tárlatán. Azóta szinte minden csoportos kiállításon szerepelt munkáival, elsősorban rézdomborításokkal.

Maga is nagyon kedvel a rézdomborítás műfaját. Az ellen azonban határozottan hadakozik, hogy a közvélemény afféle egyműfajú, „domborító" művészként könyvelje el emlékezetében. Ez a mostani kiállítás ennek a belső tiltakozásnak a dokumentuma is egyben. Hiszen bronz, vörösmárvány és terrakotta kisplasztika, érmek, fafaragás mellett kitűnő tanulmányrajzokat is láthat az érdeklődő, s nyerhet most már kiegészült képet a rézdomborításokból megismert művészetéről.

A képcsarnok körülményeiből eredően kamarakiállítás ez a mostani, s az a kiállított művek formai jegyei alapján is. Kisméretű, de hallatlanul nagy gonddal megmunkált, művés alkotások sorakoznak a látogató elé. A kisplasztikák közül a bronz „Hegedülő nő" és az „Ikrek" harmonikus szépsége, gyengéd bája, az „Anya" című fafaragás, a vörösmárvány „Kis fej" és a terakotta „Torzó" különösen megfogó, hatásos. A tanulmányrajzok, noha a szobrászi munka melléktermékei, „műhelyforgácsok", imponáló vonalvezetésükkel, fölényes rajztudást elárulóan könnyedségükkel értékes részét adják a tárlatnak, s önálló alkotásokként is megállnak.

Az érmek a kifejezés újabb nagy lehetőségeként jelentkeznek Tóth Sándor munkásságában. Maga is nagy kedvvel próbálgatja ízlelgeti ezt a műfajt, mint mutatja a kiállított érmek nagy számán túl azok sokfélesége (méret, kompozíció stb.) is. Portréi (köztük egyetemünk professzora, Kalmár László portréja) az arc legjellemzőbb, az egyéniséget kifejező vonásait kutatják. Figurális kompozíciói (Várakozás, Könyvnapra) egy-egy finom mozdulat, a testtartás szépsége megragadásával lesznek emlékezetessé. Összességében: nem láttunk most világot megmozgatni akaróan nagy horderejű, monumentalitásra törő művészetet. Tóth mintha tudatosan is lemondana erről. Eszközei épp úgy egyszerűek, sallangtalanok, mint a műveiből elénk rajzolódó életszemlélete. A művek lírai ihletettsége, költői érzelemgazdagsága azonban élménnyé tette ezt a tárlatot a szépségek iránt fogékony látogató számára.

—pp.

Könyvekről

Rózsa Imre verseiről

Vékonyka verseskönyv. Benne hetvenkét vers. A kötet mögött negyvenegy esztendő élet. Élet — akár nagy betűkkel is írhatnám a szót. Itt indokolt lenne. Negyvenegy év perspektívájában ezek a terjedelmükben rövid versek (legtöbbje 8—16 verssor) amelyek érzelmi és gondolati lecsiszoltságukkal, puritán póztalanságukkal rokonszenvesek egyenként, önmagukban is — összességükben egy tapasztalatokban gazdag élet örömeiből és bánataiból, vágyaiból és gondjaiból, sikereiből és kudarcaiból vonnak mérleget, kissé rezignált, de csöppet sem keserű számvetésként.

A költő, Rózsa Imre innen, Szegedről indult. Első verseskönyve 1924-ben látott napvilágot. A Magvető Könyvkiadó gondozásában megjelent „Mégis tavasz" című mostani könyve gondos válogatással egész költői munkásságának adja keresztmetszetét.